

Sveriges Television AB
105 10 Stockholm
T +46 8 784 00 00
Org nr 556033-4285

Att
Justitiedepartementet
Enheten för domstols- och
åklagarfrågor
Ju2023/02265

Stockholm 2023-12-18

Remissyttrande över SOU 2023:60 – Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel 2

Sveriges Television (SVT) har beretts möjlighet inkomma med remissvar på rubricerad utredning och får härmed lämna följande synpunkter.

Sammanfattning

Preventiv tvångsmedelsanvändning innebär ett betydande intrång i enskildas integritet och medför risker för röjande av särskilt skyddsvärd information. Det gäller till exempel uppgifter om källor som omfattas av den grundlagsskyddade rätten till anonymitet. Regleringen av tvångsmedel är redan idag komplicerad och svårtillgänglig och det har på senare tid genomförts flera lagförslag som utökat möjligheterna till tvångsmedelsanvändning. SVT anser att det behöver göras en översyn av det samlade regelverket för tvångsmedel utifrån olika källskyddsaspekter. En sådan undersökning bör inkludera frågan om hur en utvidgad tvångsmedelslagstiftning kan påverka den allmänna benägenheten att ta kontakt med media för att lämna information, något som inte alls berörs av utredningen. Det är enligt SVT angeläget att en sådan översyn genomförs *innan* regeringen går vidare med utredningens förslag. Mot denna bakgrund avstyrker SVT utredningens förslag.

För det fall att regeringen ändå väljer att gå vidare med utredningens förslag i sin helhet eller i delar, har SVT valt att kommentera vissa av förslagen mer i detalj under rubriken "Närmare om utredningens förslag".

Allmänt om förslagen

I utredningen läggs fram ett flertal förslag om preventiva tvångsmedel som, om de genomförs, kommer medföra att brottsbekämpande myndigheter får kraftigt utökade möjligheter till

Sveriges Television AB
105 10 Stockholm
T +46 8 784 00 00
Org nr 556033-4285

preventiv tvångsmedelsanvändning. Bakgrunden till förslagen är brottsutvecklingen i Sverige, med skjutningar, sprängningar och gängkriminalitet. Utredningen beskriver ett ökat behov hos brottsbekämpande myndigheter att kunna använda tvångsmedel preventivt, i syfte att stärka förutsättningarna att kunna förhindra allvarliga brott.

Med hänsyn till de senaste årens brottsutveckling kan SVT förstå att det finns behov av ytterligare verktyg i den brottsbekämpande verksamheten. Användning av tvångsmedel innebär emellertid stora risker för integritetsintrång för enskilda samt för att uppgifter som är särskilt skyddsvärda röjs. Som mediebolag är det SVT:s ansvar att särskilt lyfta fram det grundlagsreglerade anonymitetsskyddet för källor. Enligt 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen ("YGL") gäller en straffsanktionerad tystnadsplikt för journalister med flera, avseende uppgifter om meddelares (källors) identitet. I 2 kap. 5 § YGL regleras efterforskningsförbudet, dvs. förbudet för myndigheter och andra allmänna organ att efterforska källor. Möjligheten för människor att lämna uppgifter till media i skydd av anonymitet är en grundbult i det svenska yttrandefrihetsrättsliga systemet som alltid måste värnas.

I utredningen görs genomgående en avvägning mellan behovet av nya/utvidgade tvångsmedel och de integritets- och rättssäkerhetsrisker som tvångsmedlen innebär. SVT menar dock att det inte är tillräckligt att endast titta på nu aktuella förslag var för sig, utan att utredningens förslag måste sättas in i ett större sammanhang.

Som flera remissinstanser pekade på i sina remissvar till SOU 2022:52 (utredningens delbetänkande), så har det på senare tid skett flera lagändringar som möjliggör utökad tvångsmedelsanvändning, både preventivt och inom ramen för förundersökningar. Ny lagstiftning på området trädde i kraft så sent som i oktober i år. Som Riksdagens Ombudsmän (JO) konstaterar i sitt remissvar gör detta det särskilt svårt att skapa sig en helhetsbild av vad de föreslagna åtgärderna sammantaget innebär och vilka de samlade och långsiktiga konsekvenserna blir.

Därutöver kan konstateras att lagstiftningen om preventiva tvångsmedel är komplex och utspridd i flera olika lagar, vilket gör rättsområdet mycket svåröverskådligt.

Som närmare berörs nedan, så finns i befintlig lagstiftning om tvångsmedel vissa bestämmelser om skydd för uppgifter om källor.

Sveriges Television AB
105 10 Stockholm
T +46 8 784 00 00
Org nr 556033-4285

Dessa skydd ska enligt utredningens förslag – översiktligt beskrivet – vidareföras och gälla också för den nya tvångsmedelsanvändning som föreslås av utredningen. Det måste emellertid betonas att risken för att grundlagsskyddad information om källor röjs i samband med tvångsmedelsanvändning, ofrånkomligen ökar genom varje utvidgning av tillämpningsområdet för hemliga tvångsmedel, oavsett de skyddsregler som finns på plats.

Ökade möjligheter till tvångsmedelsanvändning kan också påverka benägenheten hos människor att meddela sig med media. Det kan uppstå en osäkerhet kring robustheten i anonymitetsskyddet som gör att människor avstår från att ta kontakt med representanter för media. En sådan utveckling skulle vara mycket allvarlig, både för mediernas möjlighet att utföra sitt uppdrag och för samhället i stort. Denna typ av risker belyses inte alls i utredningens betänkande.

Med hänsyn till det ovan angivna anser SVT att det behöver göras en ingående översyn och analys av olika källskyddsaspekter i förhållande till hela det numera mycket omfattande och komplicerade regelverket för tvångsmedel. Det bör tas ett helhetsgrepp med primärt fokus att analysera och värdera de risker som befintlig tvångsmedelsanvändning innebär för det grundlagsskyddade anonymitetsskyddet och allmänhetens benägenhet att via olika kanaler ta kontakt med media för att lämna information. Det är enligt SVT angeläget att regeringen initierar och genomför en sådan översyn och analys *innan* regeringen eventuellt går vidare med utredningens förslag (och andra förslag) till utökade möjligheter till tvångsåtgärder, vilka riskerar att ytterligare negativt påverka anonymitetsskyddet.

Närmare om utredningens förslag

Utredningen föreslår att lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (kallad preventivlagen) utvidgas till att inrymma användning av fler tvångsmedel: hemlig rumsavlyssning, husrannsakan, undersökning på annat ställe samt genomsökning på distans. När det gäller hemlig rumsavlyssning föreslår utredningen att de särskilda förbud mot avlyssning av vissa fredade platser, samtals eller annat tal som finns i rättegångsbalkens regler om motsvarande tvångsmedel, ska gälla även enligt preventivlagen. Samma förbud ska också gälla för hemlig kameraövervakning, som redan idag är tillåten enligt preventivlagen. SVT delar utredningens förslag i dessa delar och ser förslagen om avlyssnings- och övervakningsförbud i preventivlagen som en absolut nödvändighet för att någon utvidgning av tvångsmedelsanvändningen alls ska kunna ske.

Sveriges Television AB
105 10 Stockholm
T +46 8 784 00 00
Org nr 556033-4285

Detsamma gäller förslagen om förbud kopplade till de ändringar som föreslås gällande hemlig dataavläsning avseende rumsavlyssnings- och kameraövervakningsuppgifter. SVT instämmer även i utredningens förslag om att genomsökning på distans enligt preventivlagen inte ska få avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag samt att det ska gälla ett kopieringsförbud för handlingar som inte får tas i beslag i samband med verkställighet av husrannsakan m.m.

SVT vill utöver detta särskilt peka på följande delar i förslagen.

Tillstånd till avlyssning/övervakning kopplad till person

Utredningen föreslår att hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning samt hemlig dataavläsning avseende rumsavlyssnings- och kameraövervakningsuppgifter – förutom att knytas till en viss plats – även ska kunna knytas till viss person. Samma ändringar genomfördes nyligen för motsvarande tvångsmedelsanvändning under förundersökning. För att ett tillstånd ska kunna knytas till en viss person ska krävas särskilda skäl.

Till skydd för fredade platser vid den här typen av tvångsmedelsanvändning, såsom t.ex. redaktionslokaler, föreslås ett förbud mot att rikta avlyssningen/övervakningen mot sådana platser. Vidare ska sådana tekniska hjälpmedel som behöver installeras för att kunna genomföra avlyssningen/övervakningen inte få placeras på den typen av platser.

När det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning kopplad till viss person istället för plats, kommer den närmare användningen av tvångsmedlen och frågan om placering av utrustning – och därmed också tillämpningen av nyss nämnda förbud – huvudsakligen att ske i samband med verkställigheten. Även om det är en domstol som fattar beslut om huruvida tvångsmedlet alls ska få användas, kommer ansvaret för att förbuden efterlevs att hamna på de enskilda poliser m.m. som ska utföra åtgärderna. Detta är en förskjutning av ansvar som nogsamt måste följas upp och utvärderas av lagstiftaren. Här vill SVT anknyta till det som SVT tidigare tagit upp i yttrandet. Den ändring av möjligheten att koppla tillstånd om rumsavlyssning och kameraövervakning till person istället för plats som gjorts för motsvarande tvångsmedel inom ramen för en förundersökning, trädde i kraft den 31 oktober i år. Det har således inte funnits tid att utvärdera eller bedöma konsekvenserna av denna ändring, innan samma utvidgning nu föreslås gälla för den preventiva tvångsmedelsanvändningen.

Sveriges Television AB
105 10 Stockholm
T +46 8 784 00 00
Org nr 556033-4285

SVT vill i detta sammanhang betona vikten av att beslut om hemlig rumsavlyssning eller hemlig kameraövervakning kopplad till person, alltid förenas med villkor för att begränsa effekterna på skyddande intressen under verkställigheten (jfr Lagrådets yttrande över prop. 2022/23:126 s. 373).

Husrannsakan m.m.

Utredningens förslag om husrannsakan innebär att husrannsakan enligt preventivlagen ska kunna ske för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för att förhindra brottslig verksamhet eller för att söka efter föremål som kan användas för att utföra en genomsökning på distans. Husrannsakan ska alltså inte kunna ske för att kunna beslagta föremål. Förutom rätten att göra kopior är den undersökning av handlingar som kan ske vid verkställighet av husrannsakan och undersökning på annat ställe således, som SVT förstår det, begränsad till vad som kan göras på platsen för verkställigheten.

Det finns bestämmelser i preventivlagen som begränsar den krets av personer som närmare får undersöka visst material som tas upp/spelas in eller påträffas vid tvångsmedelsanvändning enligt lagen. Skälet till detta är att materialet som ska gås igenom kan vara av känslig art. Utredningen föreslår nu en liknande reglering för granskning av handlingar som påträffas vid en husrannsakan, på annat ställe eller vid genomsökning på distans. Mot bakgrund av att fysiska handlingar inte kan tas i beslag enligt preventivlagen, eller att elektronisk kommunikationsutrustning inte ska få omhändertas i undersökningssyfte, anser SVT att det tydligare måste belysas och preciseras hur det föreslagna sista stycket i § 13 i preventivlagen är avsett att tillämpas i praktiken.

Inhämtningslagen

Utredningen föreslår ett flertal ändringar i lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättsverksamhet (kallad inhämtningslagen). Inhämtningslagen innehåller ingen motsvarighet till beslags- och avlyssningsförbuden i rättegångsbalken och preventivlagen. I lagen finns inte heller något krav på förstöring av uppgifter som inhämtats som omfattas eller skulle kunna omfattas av tystnadsplikt (frågeförbudet enligt 36 kap. 5 § rättegångsbalken).

SVT välkomnar utredningens förslag om dokumentationsskyldighet för beslut och åtgärder enligt inhämtningslagen.

Sveriges Television AB
105 10 Stockholm
T +46 8 784 00 00
Org nr 556033-4285

Utredningen föreslår bland annat en utvidgning av tillämpningsområdet för inhämtningslagen (genom utökad brottskatalog) samt att de begränsningar som tidigare gällt för användning av överskottsinformation, inte längre ska gälla. Beslut om användning av överskottsinformation ska kunna fattas av verkställande myndighet.

Mot bakgrund av de föreslagna ändringarna menar SVT att det mer noggrant behöver analyseras vilka risker lagen innebär för övervakning av journalister och därmed för anonymitetsskyddet och om nuvarande lagstiftning innehåller tillräckliga skyddsmekanismer. Som konstaterats tidigare kan det faktum att det alls förevarit en kontakt mellan en journalist och en viss person vara en nog så känslig uppgift, även om innehållet i kommunikationen inte framgår av de uppgifter som inhämtats. En sådan genomgång görs lämpligen i samband med den allmänna översyn av tvångsmedelsanvändningen som SVT förordat ovan.

Hanna Stjärne
VD